

Medya ve Çocuk: Hemşirelik Tanıları Doğrultusunda Bir İnceleme

- Arş.Gör. Figen Işık ESENAY*
- Prof.Dr. Zeynep CONK*

Özet

Medya araçlarının, haber vermek, bilgilendirmek, eğitmek, eğlendirmek gibi yararlı etkilerine karşın, pek çok zararlı etkileri de bulunmaktadır. Bu zararlı etkilere, özellikle, dış dünyanın saldırılarına karşı savunmasız ve incinebilir olan çocuk ve gençler maruz kalmaktadır. İster sağlık ister sosyal bilimlere ait olsun, birçok mesleğin bu maruziyetin farkında olma ve çözüm üretme sorumluluğu vardır. Fiziksel, sosyal, tıbbi, biyolojik ve insan bilimlerinden derlenen bilgiler üzerine kurulan hemşirelik; birey, aile ve toplum sağlığının fiziksel, ruhsal, sosyal ve spiritüel yönleriyle korunmasını amaçlar. Bu makalede, medyanın çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri hakkında hemşirelik tanıları doğrultusunda farkındalık yaratmak amaçlanmıştır.

Abstract

Media tools, in spite of many harmful effect, has beneficial influences as information, knowledge, education and have a good time. Because of to be defenceless and vulnerable, children and adolescents are exposed this harmful effect. Belongs whether health or social science, many profession have responsibility of awareness about media exposure and produce solution. Nursing, build on knowledge that collect from physical, social, medical, biologic and human sciences, related about individual, family and societies physical - psychologic - social - spiritual every which dimensions. in this article, it is aim to created awareness about medias harmful effect on child health, through nursing diagnosis.

*Ege Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği A.D.

Giriş

Dünya, teknolojik ve bilimsel gelişmeler doğrultusunda son yıllarda çok hızlı bir başkalaşım süreci içindedir. Bu süreç toplumsal yaşamı etkilemiş ve sağlık bakım sisteminin değişmesini gerektirmiştir. Bu gelişmeler ile birlikte, bireylerin ve toplumun sağlığını korumak, sürdürmek ve geliştirmek için sağlığı etkileyen sosyal ve psikolojik değişkenlerin belirlenmesine yönelik çalışmalar yoğunluk kazanmaya başlamıştır.

İnformasyon, postmodern ya da kitle iletişim çağı olarak tanımlanan çağımızda, medyanın toplum yaşamındaki yeri ve etkisi her gün giderek artmaktadır. Bu kadar yakın ve sık temas edilen araçların insanlar üzerinde olumlu ya da olumsuz, birtakım etkilerinin olabileceği konusunda tüm bilim çevreleri fikir birliği içerisindedir. Bir çok çalışma, medyanın en çok çocuk ve gençleri etkilediği, bu etkinin çoğu zaman da olumsuz olduğunu göstermiştir. Dış dünyanın gerçeklerini, medya aracılığı ile sunulanlarla kavramlaştıran çocuklar ve gençler de, kaçınılmaz olarak bu etkiyi olumsuz yönde yaşamaktadırlar (AAP 1999).

Sağlıklı bir toplum sağlıklı bireylerden oluşur. Gelecek nesillerin sağlık kalitesi çocuk ve gençlerin sağlıklarına bağlıdır. Medya araçlarının informasyon amacıyla çok önemli görevleri ve yararları olduğu yadsınamaz. Bu makalede, medyanın çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri, bütüncül yaklaşım temelinde, hemşirelik tanıları doğrultusunda incelenmiştir.

MEDYA NEDİR?

"Medya" kelimesi, Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde; "büyük iletişim ve yayın organlarının bütününe verilen ad ve iletişim ortamı, iletişim araçları, kitle iletişim araçlarının tümü" olarak tanımlanmaktadır (TDK 2005). En geniş anlamıyla medya, iletişimin yer aldığı her türlü ortamı ve iletişim sırasında kullanılan her türlü aracı

kapsamaktadır (T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü 1994).

Son yıllarda "Basın" kelimesi yerine kullanılan "Medya" kelimesi, "kitle iletişim araçları" (KİA) olarak da literatürde anılmaktadır. KİA'lar genel bir yaklaşımla yazılı ve sözlü medya olarak ayrıma tabi tutulmuştur. Bu ayrıma göre, gazete, dergi, kitap gibi basılı yayınlar "yazılı medya", radyo ve televizyon (TV) ise "sözlü, görsel, işitsel medya" olarak nitelendirilmektedir. Öte yandan bilgisayar kullanımı ve dolayısıyla internet ortamında yapılan yayıncılık da hızla gelişme gösterdiğinden, "dijital medya" da KİA'ları arasına alınabilir (Özdiker 2003).

Toplumsal yapı içerisinde önemli yerleri olan medya araçlarının genel ve ortak görevleri;

- (a) Haber vermek, eğitmek, eğlendirmek,
- (b) Kamuoyu oluşturmak,
- (c) Bilgilendirmek ve sosyalleştirmek,
- (d) Dil ve zihin gelişimini teşvik etmek,
- (e) Çocuğun kültürünü geliştirmek,
- (f) Çocuğun ilgi ve yaşam alanlarını geliştirmek,
- (g) Çocuğun estetik zevklerini geliştirmek,
- (h) Dışımızda meydana gelen olayları görmek, duymak, algılamak,
- (i) Siyasal sürece katılma ve denetlemeyi sağlamak,
- (j) Toplum birimleri arasında gerekli ilişkilerin kurulmasına imkan hazırlamak suretiyle milli birlik ve beraberliği sağlamak,
- (k) Kültürün nesilden nesile aktarımını sağlamak,
- (l) Mal ve hizmetlerin tanıtılmasına ve satılmasına yardım etmek,
- (m) Toplum içi ve toplumlararası kültür ve alışverişine yardımcı olmak,
- (n) Aile bireylerini bir araya toplayarak aralarında yeni ortak bilgilerin doğmasını sağlamak,

(o) Çocukların inanç, değer, davranış ve tutumlarının oluşumunda anne-babadan sonra en önemli rolü oynamak sayılabilir (Özdiker 2003).

Günümüz Türkiye'sinin ulusal - bölgesel - yerel medyasında etkinlikler yönünden televizyonlar (230 kanal) önde gelmekte, daha sonra gazete ve dergiler (3500 yayın) ile radyolar (1176 kanal) sayılmaktadır (Özdiker 2003). Medyada ulusal ve uluslararası seçenekler gün geçtikçe artmaktadır. Tematik kanalların çoğalması (Number One, Fashion TV, Discovery, Nickalodeon, Medical Channel vs.), dijital yayıncılık (Digitürk), batıdakiyle aynı anda yayınlanan Hollywood filmleri, küresel medya devleriyle kurulan bağlantı ve ortaklıklar (Cosmo, Marie Claire, CNN-Türk, CNBC-e), büyüyen ve gelişen internet erişimi (ADSL) sayesinde, küreselleşme ve medyaya erişim açısından önemli adımlar atılmaktadır. Baş döndürücü bir hızla değişen bu medya ortamında, Türkiye'de medyaya erişim düzeyi ve dağılımına bakıldığında, yüksek gelir düzeyindeki gruplar, kitap, dergilere erişim, kablolu TV, video teknolojilerinden yararlanma açısından daha avantajlı durumdadır. Buna karşılık, düşük gelir düzeyindeki medyaya erişimleri daha çok TV ile sınırlı kalmaktadır (MediaScape Raporları: Türkiye'de Medya 2000).

UNESCO tarafından 1997'de sunulan "Dünya İletişim Raporunda Amerikalıların günde ortalama 3 saat 59 dakika ile birinci sırada yer aldığı TV izleme sıralamasında, Türkiye 3 saat 36 dakika ile ikinci sırada yer almaktadır. Üstelik bu süre sinema ve müzik videoları izleme, internette dolaşma (surf yapmak), bilgisayar ya da video oyunları oynama sürelerini içermemektedir. Gün geçtikçe çeşitliliği ve çekiciliği artırılan medya malzemeleri düşünüldüğünde, çocuk ve gençlerin medya maruziyetlerinin de artmakta olduğu açıktır. Çocuk ve gençler, ailesi ya da arkadaşlarıyla geçirdiği zamandan daha fazlasını TV, sinema, internet, bilgisayar ve video oyunları gibi medya unsurları ile harcamaktadır. Uzun süreli bu temas sonucu,

eğitici, rol modeli ve deneyimli bilgi kaynakları olarak ebeveyn, öğretmen ve akranların yerini medya almaktadır (Rich & Bar-on 2001).

American Pediatri Akademisi (AAP); TV, sinema, video ve bilgisayar oyunları, internet, şarkı sözleri ve müzik videoları (klipler), gazeteler, dergiler, kitaplar, reklamlar gibi medya unsurlarının çocuk ve ergenlere yararları kadar zararlarının da olduğunu bildirmiştir (AAP 1999).

MEDYANIN OLUMSUZ ETKİLERİ: HEMŞİRELİK TANILARI

Gelişen ve değişen teknoloji ve toplumsal yaşama paralel olarak hemşirelerin rolü de gelişmiştir. Sağlığın korunması geliştirilmesi ve hastalıkların önlenmesinde bireylerin ve toplumun sağlığını tehdit eden faktörlerin farkında olma, bireyleri bu konuda farkına vardırma hemşireliğin en önemli koruyucu işlevidir. Bunu yaparken, hemşirelik süreci ve hemşirelik tanımlarını kullanır. Hemşirelik hizmetlerinin odağı insan dır. "Hemşirelik tanısı"da; birey ve grupların sağlık durumlarına karşı insana özgü tepkileridir ve genelde sağlık durumlarındaki varolan ya da potansiyel değişiklikleri tanımlar (Biol 2000).

Aşağıda, medyanın çocuk sağlığı üzerine etkileriyle ilgili mevcut olan literatürde vurgulanan problemler North American Nursing Diagnosis Association (NANDA) tarafından belirlenen hemşirelik tanıları altında sınıflandırılmıştır (Carpenito 2005).

A. SALDIRGANLIK RİSKİ (ŞİDDET POTANSİYELİ)

Saldırganlık riski, NANDA tarafından "diğer insanlara ya da çevreye yönelik şiddet kullanan ya da bu riski taşıyan bireydeki durum" olarak tanımlanır (Carpenito 2005, Biol 2000).

Başlıca şiddet türleri; Fiziksel Şiddet (dayak, kaza, yangın, cinayet, yaralama, yakma, patlama, patlatma, canlı, çevre, nesne tahribatı, soygun ve soygun girişimi, tecavüz, tartaklama), Fiziksel Olmayan Şiddet (sözel şiddet, tehdit, şantaj,

baskı, küfür), Kurgu Şiddet (doğa üstü şiddet, doğa üstü canlı şiddeti, zaman ötesine yönelik şiddet), Gizli Şiddet şeklinde sıralanabilir. Medya açısından "şiddet", yukarıda tanımı ve türleri belirtilen tüm unsurların medya izleyenlerine yansıtılması olarak tanımlanabilir. Genel olarak medyada yansıtılan, şiddetin her türünü kapsayacak kadar çoktur (Özdiker 2003).

Batmaz ve Aksoy (1995), Türk TV dünyasında en fazla vurgulanan olgunun şiddet (%62) ve suç (%48) olduğunu bildirmişlerdir. Yalın'ın (1998) bir araştırması göstermiştir ki; günde ortalama 4-5 saat TV izleyen bir insan, ortalama 40-50 şiddet mesajı ile karşılaşmaktadır. Bu kadar çok TV izlenen bir ülkede çocukların maruz kaldıkları şiddet düşünüldüğünde, sonuç korkutucudur.

Yıllardır yerli ve yabancı sinema filmlerinde işlenen yoğun şiddet unsurlarının TV'ye taşınması engellenememektedir. Son yıllarda yerli yapım ve dramalarda büyük bir çoğunlukla şiddet içeren senaryolar ve mafya tiplerini işlenmektedir (Özdiker 2004). TV'lerdeki karakterlerin çocuklar ve gençler tarafından taklit edildiği ve model alındığı bilinmektedir. Bulgu'nun (1995) araştırmasına katılan çocukların % 23.6'sı "en çok hangi tür programların kahramanlarına özenirsiniz?" sorusuna en çok korku, şiddet ve gerilim türü filmlerin kahramanlarına özendikleri cevabını vermişlerdir. Özenilen bu kahramanların çoğunun şiddet kullanan kişiler olması olağandır. Çünkü şiddet uygulayan, güçlü ve kazanan olarak sunulmaktadır. Çocukların ve gençlerin deneyimlerinin ve bilişsel yeteneklerinin yetersizliği nedeniyle, TV'de verilen mesajların doğruluğu ya da yanlışlığını ayırt edemeyebilmektedirler (Wright ve ark. 1994, Flavel 1986).

ABD'de yapılan bir araştırmada 9 ila 16 yaşları arasındaki 707 çocuk TV izleme alışkanlık ve süreleri ile şiddet eylemlerinde bulunma oranları açısından izlenmişlerdir. Araştırma sonucunda, en az TV seyreden grupta (günde 1 saatten az)

şiddet eylemi gerçekleştirenlerin oranı % 5.7, günde 1 ila 3 saat arasında TV seyredenlerde oran % 22.5, günde 3 saatten fazla TV seyredenlerde ise şiddet eylemi gerçekleştirenlerin oranı % 28.8 olarak bildirilmiştir (Johnson ve ark. 2002). Yani gençler ne kadar uzun süre TV izlerse, o kadar şiddet eylemi gerçekleştirmeye yatkındırlar. Ayrıca, Silvern ve Williamson (1987), bilgisayar ve video oyunları ve internet gibi interaktif medyanın, TV gibi pasif medyadan daha etkileyici olduğunu bildirmiştir.

Basılı medya araçları içinde gazeteler, dergiler ve kitaplar çocukların eğitim ve öğretimlerine katkıda bulunan en önemli unsurlar oldukları halde, gazetelerde, dergilerde, hatta çocuklara yönelik hazırlanan bazı hikaye ve masal kitaplarında bile şiddet tasvirleri bulunabilmektedir. Şiddet içeren resimler ve metinler çocukların ruh sağlığı açısından tehlike oluşturabilmektedir (Can 2003).

Medyadaki şiddet ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişki, kalsiyum alımı ile kemik kitlesi, kondom kullanmama ile HIV enfeksiyonu, çevresel sigara maruziyeti ile akciğer kanseri arasındaki ilişkiden daha güçlü bulunmuştur (AAP 2001a).

Rich ve Bar-on (2001) çocuklar ve gençlerde mortalite ve morbidite için önlenbilir sağlık riskleri sıralamasında "şiddet, madde kullanımı, obezite ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar" gibi davranış temelli durumların "enfeksiyon hastalıkları ve konjenital bozuklukların" yerini aldığını bildirmişlerdir.

Bir çok çalışma, medyadaki şiddetin sinsi ve güçlü etkisinin, toplumun şiddete olan duyarlılığını yitirmesinin nedeni olduğu gösterilmiştir (AAP 2001a). Türkiye'de yapılan bir çalışmada; her gün bir süre TV izlediğini söyleyen 362 çocukta % 20.7'si, şiddete başvuran kahramandan rahatsız olurken, % 42'si hiç rahatsız olmadığını belirtmişlerdir (Bulgu 1995). Çünkü, görüntülü, oyunlaştırılmış, müzikle abartılı hale getirilmiş haber, gerçekliğini yitirmekte, bu mesajlar aracılığıyla

toplumsal yaşamda şiddet olgusu olağanlaştırılmaktadır. Doç.Dr. Nurdoğan Rigel'in (1995) "Haberin gizli tüketicisi çocuk" araştırmasında, haber simgelerini resimleyen 5-7 yaş grubu çocukların "bomba, tabanca, ucundan kan damlayan bıçak, trafik kazası, yangın, düşen uçak, adam öldüren kişiler, karanlıkta kaçan çocuklar ve polis" çizdiklerini bildirmiştir (Rigel 1996, Şirin 2003).

B. BİREYSEL BAŞETMEDE YETERSİZLİK; SUÇ POTANSİYELİ

"Etkisiz bireysel başetme" tanısı NANDA tarafından; çocuk ve ergenlerde olgunlaşmaya bağlı olarak fiziksel, psikolojik davranışsal, sosyal ve bilişsel kaynaklardaki yetersizliklere bağlı davranış değişiklikleri ile sonuçlanan bir durum olarak tanımlanır (Carpenito 2005, Birol 2000).

Suç potansiyeli, şiddet potansiyeli ile bir bakıma paralellik göstermektedir. Çünkü şiddet, suçu beraberinde getirmektedir. Çocuklar, soyut yargılama yeteneklerinin gelişmemesi, psikolojik ve bilişsel deneyimlerinin yetersizliğine bağlı olarak hayal ile gerçek arasındaki farkı göremeyebilirler. Medyada izledikleri herşeyi gerçek olarak algılamaları, gördüklerini denemekten ve taklit etmekten hoşlanmaları, yasal ve ahlaki kuralları henüz bilmemeleri yüzünden doğruyu yanlış ayırt edemeyebilirler. Gördüklerine "mutlak gerçekler" olarak inanma eğilimindedirler. Bu nedenle; medyadaki mesajlara karşı savunmasızdırlar. Medyadaki şiddetin saldırgan davranışları tetiklemesi ile ya da medyada gördükleri yanlış davranışların "yanlış" olduğunun ayırmasına varamayarak, suç işlediklerinin farkında olmadan suç teşkil eden davranışlar gösterebilirler (Flavel 1986, VVright ve ark. 1994).

Bui ve Simon (2003) çalışmalarında bir yaralanma nedeniyle acil servise başvuran çocuk ve gençlerin %25'inin kurban ya da fail durumunda olduğunu bildirmişlerdir.

TV, film ve müzik videoları da silah taşımayı ve

kullanmayı normalleştirmekte ve bunları kişisel güç kaynağı olarak çekici göstermektedir (Strasburger & Donnerstein 1999). Radyo TV Üst Kurulu (RTÜK) yönetmeliklerinde de "Yayınlarda, suç ve toplumsal kurallara aykırı davranışlar, insanları bu tür fiil ve davranışlara özendirici, suç tekniklerini öğretici biçimde verilemez" denilmektedir(www.rtuk.gov.tr).

C. BİREYSEL BAŞETMEDE YETERSİZLİK; MADDE BAĞIMLILIĞI

Çocuk ve ergenler; fiziksel, psikolojik davranışsal, sosyal ve bilişsel kaynaklarındaki yetersizlikleri ve medyada gördüklerini denemekten ve taklit etmekten hoşlanmaları nedeniyle doğru ile yanlış ayırt edemeyebilirler. Bu nedenle; medyada verilen özendirici mesajları doğru olarak algılamak ve bu durum, bir takım davranış değişiklikleri ile sonuçlanabilir(Strasburger 1999).

Batmaz ve Aksoy (1995) çalışmalarında, TV'de alkolün % 31.7 oranlarında en fazla vurgulanan olgulardan biri olduğunu bildirmiştir. Bir çalışmada, ergenlerin alkol kullanma davranışları üzerine medya maruziyetinin etkisi; yaş, etnik, cinsiyet, gelir ve eğitim düzeyi kontrollü incelendiğinde indirekt ve pozitif bir etki bulunmuştur(Austin ve ark. 2000).

Alkol ve sigara reklamlarının çekiciliği, sevilen şov ve spor programlarına sponsor olmaları, ücretsiz dağıtılan küçük armağanlar, sevilen ve örnek alınan kişilerin sigara ya da alkol kullanmaları başetme yetenekleri zayıf olan çocuk ve ergenlerde davranış değişikliklerine yol açabilmektedir. Özellikle alkol reklamlarında, alkol alanların çok eğlendikleri, çekici göründükleri ve arkadaşları arasında çok popüler oldukları gibi mesajlar, çocuk ve ergenleri etkileme açısından önemli vurgulardır (Austin ve ark. 2000).

D. BESLENMEDE DEĞİŞİM; AŞIRI BESLENME POTANSİYELİ

Bu tanı, metabolik gereksinimlerinden fazla beslenme riski taşıyan bir bireydeki durumu tanımlar (Carpenito 2005, Birol 2000).

Çocukların gerçek gereksinimlerini gereksinimi olmayanlardan ayırt etmesi oldukça zordur. Medyayı takip eden çocuklar genellikle reklam programlarından hoşlanmakta ve etkilenmektedirler. Çocuklar, TV'de ve yazılı medyada sık gördükleri, yüksek şeker, yağ ve tuz içeren yiyeceklere özenmekte ve tüketmektedir. Çocukların izlediği reklamların büyük çoğunluğunun bu tür yiyecek reklamları olduğu düşünülürse, reklamların dengesiz ve sağlıksız beslenmeyi desteklediği ortaya çıkmaktadır. Anneler de TV'de gördükleri besinleri çocuklarına alma eğilimindedirler. Kayhan (1994) çalışmasında, annelerin %94'ünün TV'de reklamı çıkan yiyecekleri aldıklarını göstermiştir.

TV'lerde yapılan gıda, şeker ve çikolata reklamlarının etkisine ek olarak, TV ve bilgisayar önünde fazla zaman geçirme, oyun ve fizik aktivite azalması, kompleks karbonhidratlarla ve yağlı gıdalarla aşırı beslenme bu tanının başlıca etkenleridir. Yapılan bir çalışmada günde 2 saatten fazla TV seyreden çocukların %52'sinde aşırı kilo ve %28'inde obezite saptanmıştır. Çocuklarda obezite prevalansında son yıllarda çok hızlı bir artış vardır. Daha önce kız çocuklarında %5-6, erkek çocuklarında %5 olan obezite oranı kızlarda %16-18'e erkeklerde ise %14-16'a çıkmıştır. Obezite sıklığı, 4 saatten daha fazla TV izleyen çocuklarda 1 ya da daha az süre TV izleyen çocuklara göre daha yüksek oranda saptanmıştır (Robinson ve ark. 1993).

E. BEDEN İMGESİNDE BOZULMA

Kendi bedenini algılayış şeklinde bozulma veya rahatsızlık yaşayan, ya da bu riski taşıyan bireydeki durumdur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Sosyo kültürel modele göre, beden imgesi ve yeme davranışı bozuklukları, kadınlara beden çekiciliği için sunulan gerçek dışı ölçülerin ve kadınların bu gerçek dışı ölçülerle tanımlanan "aşırı zayıf bedene ulaşmaları yönündeki toplumsal baskıların bir ürünüdür. Zayıflık yönündeki toplumsal baskıların en güçlü ileticisi ve pekiştiricisi olan medyanın beden imgesi ve yeme

davranışı bozuklukları üzerinde önemli bir rolü vardır (Fjeld ve ark. 2001, 2005).

ABD'de en çok izlenen üç TV kanalındaki çocuklara yönelik programların üç ay boyunca her cumartesi günü izlenip kaydedildiği bir çalışmada, reklamların çoğunun (%60.6) yiyeceklerle ilgili olduğu dikkati çekmiştir. Yiyeceklerle ilgili bu reklamlarda daha çok erkek modeller kullanılırken, fiziksel görünümle ilgili reklamlarda kadınların model olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, medyanın reklamlarda kadınlar için dış görünümün önemini vurguladığı ve bunun çocukluk yıllarından başlayarak süregeldiği biçiminde yorumlanmıştır. Ergen ve genç kızlara yönelik güncei dergilerdeki reklamların içeriği de sıklıkla güzellik - bakım ürünleri, moda giysiler ve fiziksel çekicilikle ilgilidir (Stice, Schupak-Neuberg & Show 1994).

Harrison ve Cantor (1997) yüksek okul öğrencisi kızlarda haftalık TV izleme süresi ile beden imgesi doyumu arasında ilişki olduğunu, TV izleme süresi arttıkça, beden imgesi doyumunun azaldığını bildirmiştir. Stice ve Show'un (1994) çalışmasında da aşırı zayıf modellerin resimlerine yalnızca 3 dakika bakan üniversite öğrencisi kızların, normal beden ağırlığındaki modellerin ya da model olmayan resimlere bakanlara göre daha yüksek düzeylerde beden imgesi doyumsuzluğu, utanç, mutsuzluk, suçluluk, depresyon, kendine ve bedenine güvensizlik gösterdikleri bildirilmiştir.

Değişik çalışmalardan elde edilen bu bulgular, kısa süreli de olsa aşırı zayıf medya imgeleriyle karşı karşıya kalmanın, kadınlarda kendi bedenlerine odaklanmaya ve geçici de olsa toplumsal karşılaştırma ile kendi bedenlerini olumsuz olarak değerlendirmeye yol açtığını düşündürmektedir. Ayrıca çalışmaların sonuçları, TV'nin daha çok yatkın kişilerdeki beden imgesi ve yeme davranışı bozukluklarıyla ilişkiliyken; yazılı medyanın, yatkınlığı olmadığı belirlenen kadınlarda da beden imgesi doyumu ve yeme davranışlarını etkilediğini bildirmektedir (Martinez-Gonzales 2003, Field ve ark. 2005).

Ergenler yaşam hakkında öğrenme ve kendi toplumsal gerçeklerini oluşturma süreci içindedirler. Ergenin kendi fiziksel görünümünü kabul etmesi, gelişiminin temellerinden biridir. Ancak medyada ısrarlı ve kalıplaşmış bir biçimde zayıflığın ideal olarak sunulması ergenlerin bu gelişmeyi başarıyla tamamlamasını engellemektedir.

F. ANKSİYETE

Anksiyete, kişinin değer sistemi ya da güvenlik örüntüsüne bir tehditten dolayı yaşanan belirsiz bir endişe ve huzursuzluk duygusudur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Çocukluk döneminden başlayarak aşırı zayıf, ideal güzel, uzun boy, küçük burun gibi medya imgeleri ile bombardımana tutulan gençler, bu "ideal" stereotipini içselleştirmektedirler. Bu içselleştirme ise beden imgesi doyumunu azaltmasının yanı sıra yeme davranışı bozukluklarını artırmaktadır. "İdeal kişi" hedefine ulaşmaya çalışırken, öğrenme ve özdeşim sürecindeki ergenler kendilerini "yeterince" zayıf / güzel bulamadıklarında, bu şekilde de bir birey olarak kabul göreceklere inanmamakta ve toplumsal olarak "reddedilme anksiyetesi" yaşamaktadırlar. Ayrıca medyada görünen hemcinsleri gibi görünmek isteyen gençlerde, kiloları ile ilgili anksiyete artmaktadır (Field ve ark. 2001).

G. DUYGUSAL ALGISAL DEĞİŞİMLER; OTİZM

"Duyusal algısal değişim" tanısı, gelen uyarıların miktarında, şeklide ya da yorumlanmasında bir değişim olan ya da bu riski taşıyan bireydeki durumu ifade eder (Carpenito 2005, Birol 2000).

Son yıllarda, medya unsurlarından TV'nin neden olduğu düşünülen bir başka sağlık sorunu ise çocuklarda otizm sorunudur. TV ile otizm arasında bir ilişki olmakla birlikte, bu ilişkinin nedensel bir ilişki olduğuna dair bilimsel bir kanıt yoktur.

Otizmin oldukça geniş bir semptom yelpazesi

vardır. Bu geniş yelpaze içinde TV'nin bazı semptomların kuvvetlenmesine veya ortaya çıkmasına neden olabileceği bildirilmektedir. Özellikle de dil, iletişim ve sosyal beceriler alanlarındaki semptomları nitelik ve nicelik olarak artırabileceği düşünülmektedir. Örneğin, zaten insanlara karşı ilgisiz olan çocuk, TV nedeniyle insanlardan iyice uzaklaşabilmekte, aile üyeleri, TV ile ilgilenen çocukla ilişki kurmakta güçlük çekebilmektedir. İnsanlarla etkileşimleri azaldığı için göz kontağı kurma süreleri ve dili kullanma gereksinimleri de azalabilmektedir (Özcan 2005).

TV'nin otizme bir başka olumsuz etkisi de tedavinin etkinliği azaltması konusundadır. TV'nin, eğitim programları ile çocuklara kazandırılmaya çalışılan sosyal ve iletişim becerilerinde gerilemeye neden olabileceği bildirilmiştir (Özcan 2005).

Özetle TV'nin, otizme neden olmadığı, ancak bazı otizm semptomlarını kuvvetlendirici ve otizm tedavisinin etkinliğini azaltıcı etkisi olduğu bildirilmiştir. Bu nedenle, otizm belirtileri gösteren çocuklarda, tanı konmayan vakalarda bile, TV'nin dikkatle ve sınırlı sürelerle izlenmesine izin verilmesi önerilmektedir.

H. CİNSEL YAŞAMDA DEĞİŞİKLİK

Bireyin cinsel algılarında ve yaşamında bir değişiklik olması ya da olması riskini ifade eder (Carpenito 2005, Birol 2000).

Toplumsal yaşamı her açıdan etkilemede önemli bir rol üstlenen TV, internet ve basılı yayınlarında; cinsellik, müstehcenlik, erotizm ya da pornografi konuları, kamu yararının gözetilmesi, toplum değerleri ve bireysel hakların korunması, düzenlenmesi ve denetiminde güçlük çekilen konuların başında gelmektedir (Özdiker 2003).

Günümüz medyasında TV, film ve müziklerdeki söz ve görüntülerde cinsel içerikli mesajlar daha açık ve net hale gelmiştir. Bu mesajların çoğu gerçekçi olmayan, doğru olmayan ve yanıltıcı bilgileri de içerebilmektedir.

Bir çalışma sonuçlarına göre TV'de sevgi söz-

leri ve görüntüleri % 35.9 oranında yer alırken, sözlü ve fiziksel cinsellik % 59, heteroseksüel ilişki %58, kısmi çıplaklık %18.6, tam çıplaklık %4.5 olarak gerçekleşmektedir (Batmaz & Aksoy 1995). Medyada cinselliğin aşırı ve düzeysiz bir biçimde yer alması, homoseksüellik ve benzeri çarpık ilişkilerin çok işlenmesi ve bu görüntülerin özendirici boyutlara vardırılması, gelecek nesillerin tehdit altında bırakılması sonucunu doğurmaktadır. Yaşa uygun olmayan cinsel içerikli filmlerin izlenmesi bazı çocukları aşırı uyarmakta, bazılarında nefret ya da suçluluk duygusu oluşturmakta, bazılarında ise cinsel içerikli suçların işlenmesine ya da normalden sapan davranışlara neden olabilmektedir (Earles 2002).

Bir çok çalışma, yüksek cinsel içerikli medyaya maruziyet ile gençlerdeki cinsel davranış değişiklikleri arasında bağlantı saptamıştır (Strasburger 1997, 1999). Bir içerik analizi çalışmasında, bir hikayesi olan müzik videolarının %75'inin cinsel içerikli görüntüler yer aldığı; müzik videoları izlemenin ergenlerin erken ve riskli cinsel aktivitede bulunmaları ile ilgili olduğu gösterilmiştir (AAP 2001b). Müzik kliplerindeki müstehcen görüntüler yaş, sosyo-ekonomik-kültürel düzey, cinsiyet, kablolu TV/uydu yayınlarını izleme, bir şarkıcıya hayranlık duyma, izleme süresi, klipleri izlemeye karşı ebeveynin tutumu değişkenlerine bağımlı olarak, çocukların cinsel ve bilişsel gelişimlerini ve müstehcenliğin kabul edilebilirlik sınırlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Ceylan 2005).

Medyada evlilik dışı cinsel ilişkilerin, evli çiftlerin ilişkisinden daha çok ele alındığı gösterilmiş; evli olmadan hamile kalan kız çocuklarının, "TV'deki cinsel ilişkilerin gerçek yaşamdaki aynısı olduğunu" söylemeye, bu tür bir ilişkiye girmeyen kız çocuklarına göre daha fazla eğilimli olduğu saptanmıştır (AAP 2001b).

Radyo TV üst kurulu (RTÜK) yönetmeliğinin 10. maddesine göre "Cinsel duyguları sömürüye yönelik yayın yapılamaz. Ancak tür ve içerik

gereği, cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlâki gelişimini korumak amacıyla uygun uyarılar yapılarak, saat 24.00 ile 05.00 arasında yayınlanabilir. Bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmaz. Bireyleri cinsel meta olarak gösteren yayın yapılamaz" (www.rtuk.gov.tr).

I. SOSYAL İZOLASYON & SOSYAL ETKİLEŞİMDE BOZULMA

Sosyal izolasyon, bireyin sosyalleşmesine yardım edecek ve destek sağlayacak grup ve bireysel ilişkilerde azalma olarak tanımlanır. Sosyal etkileşimde bozulma ise, bireyin sosyal ilişkilerinde olumsuzluk, doyumsuzluk ve yetersizlik algılaması ya da algılama riskinin olması durumudur (Carpenito 2005, Birol 2000).

İnsanlar arasındaki iletişimsizliğin iletişim araçlarının gelişmesine karşıt olarak arttığı görülmektedir. TV, bilgisayar ve internetin eğitim ve iletişime yararları yanında, çocuk ve gençlerin sosyalleşmelerinde olumsuzluklar yaratacağı tartışılmaktadır. Medya, bir yandan yepyeni dünyalar ve bilgi denizi sunarken diğer yandan da serbest zamanlarının çoğunu bilgisayar ve TV başında geçiren çocuklar ve gençler için, sosyal hayattan kopma ve soyutlanma tehlikesini karşımıza çıkartmaktadır (Silvern ve ark. 1987).

Siber iletişimde (chat) çocuk ya da genç, olmak istediği kişi gibi davranabilmektedir. Bu da olumsuz bir takım etkileşimlere neden olabilmekte, çocuk ve gençler kim olduklarını bilmedikleri kişilere güvenebilmekte ve zarar görebilmektedirler. Unutulmamalıdır ki, gerçek sosyal ilişkilerin yerini hiçbir siber ilişki alamaz.

İ. YALNIZLIK RİSKİ

Bireyin, başkaları ile ilişki kurma isteği ya da gereksinimi ile ilgili bir rahatsızlık yaşama riski bulunan bireydeki durumdur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Bilgisayar - TV ekranının karşısındaki çocuklar, arkadaşlarından, ailelerinden, sosyal çevresinden soyutlanabilmektedir. Medya, "uzakları yakınlaştırırken, yakınımızı ustaca bizden uzaklaştırmaktadır" Kişi, kendisinden ibaret bir dünyaya kapanmakta, evinde medyanın düzenlediği siber bir hayatın içinde hapsolmaktadır (Ünalın 2004). TV, bilgisayar ve internet, çocuk ve gençleri saatlerce oyalayarak sosyal iletişimlerini azaltmakta, sosyal çevre oluşturmasını engelleyebilmektedir. Sürekli internet kullanıcılarının yüksek düzeyde depresyon ve yalnızlık hissettiği bildirilmektedir. ABD'de yapılan bir çalışmada haftada bir saatini internet ortamında geçirmenin depresyonun ortalama %1, yalnızlık hissini %4, sosyal ilişki ve çevre kaybının %2.7 oranında arttığı saptanmıştır (Kraut 2004).

Oskay (1994), iletişim teknolojisinde sınırsız gelişmelerin yaşandığı günümüzde, insanlar arasındaki iletişimsizliğin ortaya çıkmasını, medyanın bu etkisine bağlamıştır.

J. İLETİŞİMDE BOZULMA:

SÖZEL İLETİŞİMDE BOZULMA

Diğer insanlarla düşünce, görüş alış verişinde bulunmada, isteklerini, eğilimlerini, emellerini, algılamalarını ve gereksinimlerini iletmede güçlüğ yaşayan ya da bu riski taşıyan bir bireydeki durumdur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Bu konuda yapılan bilimsel çalışma olmamasına karşın sosyal ilişkilerinin zayıflamasına ve sosyal izolasyona yol açabilen medya araçlarının çocukların konuşma ihtiyaçlarını minime indirdiği açıktır. İnternet ve TV'nin çok aşırı izlenmesi çocuğun dil gelişiminde bazı sıkıntılı ve eksikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir.

K. AİLE SÜRECİNDE DEĞİŞİM

Normalde destekleyici ve iyi ilişkiler içinde olan aile bireylerinin, bir stresör karşısında, bu olumlu ilişkilerinin bozulması ya da bozulma riski taşıması durumudur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Bireyin, toplumdaki kültürel değerleri özümsemesinde en etkili faktör ailedir. Ancak medya; aile içi iletişimi azaltma, aile mahremiyetini göz önüne serme, şiddete ve suça yöneltme gibi bir çok olumsuz etkisiyle aile süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ünalın 2005).

Medya kuşatmasındaki aileler, çocuklarının ahlakî ve bireysel eğitimleri ile daha az ilgilebilmektedir. Evde ailenin tüm bireylerinin uzun süre TV, bilgisayar, internet karşısından ayrılmaması sonucu, tüm aile bireyleri de az konuşan, az soran, az sorgulayan kişiler olmaktadır (AAP 2001a).

L. UYKU DÜZENİNDE BOZULMA

Uyku zamanının nitelik ve niceliğinin bozulması nedeniyle rahatsızlığa yol açan ya da yaşam biçimini engelleyen ya da olumsuz etkileyen bir değişim olan ya da bu riski taşıyan bireyde yaşanan durumu ifade eder (Carpenito 2005, Birol 2000).

Aşırı ve uygunsuz TV izleme ve internet kullanımı durumunda, geç saatlere kadar uyanık kalan çocukların uyku ritmi bozulmakta, uyku bozuklukları yaşamakta ve kabuslar görmekte, yalnız kalmak istememe, korku ve endişe gibi duygular yerleşebilmektedir (Owens ve ark. 1999).

M. BÜYÜME VE GELİŞMEDE DEĞİŞİKLİK

Bireyin, ait olduğu yaş grubunun fiziksel, motor, bilişsel ve sosyal gelişimsel görevlerini yerine getirmede bir yetersizliği olması ya da bu riski taşıması durumunu ifade eder (Carpenito 2005, Birol 2000).

Daha önce bahsedilen başlıklar birlikte incelendiğinde; bilgisayar, internet, TV, video oyunları gibi medya öğeleri çocuğun fiziksel hareketlerini kısıtlamak, pasifleştirmek, beslenme alışkanlıklarını değiştirmek, aile arkadaş ilişkileri gibi sosyal etkileşimlerden uzaklaştırmak, göz sağlığını olumsuz etkilemek doğrultusunda, fiziksel, psikolojik ve sosyal büyüme ve gelişmesini olumsuz yönde

etkileyebilmektedir (Atay 2003).

Vakit ve motivasyon eksikliğinden dolayı, çocukların oyunlar ve değişik aktiviteler ile kazanacakları motor beceriler yetersiz kalmakta, çocukların arkadaş ortamlarında kazanacakları sosyal adaptasyon yeteneği istenen seviyede olmamakta, ince motor becerilerin gelişimi için gerekli vakit azalmakta, bu yaş için gerekli olan fiziksel hareketlilik ile enerji atımı eksik kalmaktadır (Andersen ve ark.1998, Healy 2003).

N. UMUTSUZLUK

Bireyin, problemleri çözmek ya da istediği amaçlara ulaşmak için hiçbir alternatifin ya da kişisel tercihin olmadığını düşünen, amaçlar oluşturmak için enerjisini kendi kendine harekete geçiremeyen bir bireydeki sübjektif bir duygusal durumdur (Carpenito 2005, Birol 2000).

Medyada, toplumun, özellikle de çocukların dünyasını alt-üst edecek görüntülerle her an karşılaşmak mümkündür. İstikrarsızlık, savaşlar, ekonomik krizler, deprem, cinnet ve cinayet gibi aşırı duygusal yayınlar, çocukları etkileyebilmektedir. Çocuklar programları, onları gündelik yaşamları ve kendi anlam sistemleriyle ilişkilendirerek okurlar. Örneğin çocuklar depresi izlerken kendinin de tehlike içinde olduğunu düşünür ve onu yaşarlar, olaylardan kendilerini ayırıştırılmazlar. Yaşadığı duyguları objektif çözüm üretmeye dönüştüremezler. Bu tür yayınları çocukların aşırı şekilde izlemesi doğru değildir (Özkan 2004).

Radyo TV üst kurulu (RTÜK) yönetmeliğinin 4. maddesi V. bendinde "Yayınların karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa ve şiddet eğilimlerini körükleyici veya ırkçı, nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması" kararı verilmiştir.

O. KAZA RİSKİ

Bireyin algısal ya da fizyolojik bir bozukluk sebebiyle tehlikeierin farkında olamaması ve zarar görme riskinin bulunmasıdır (Carpenito 2005, Birol 2000).

TV ve internet başında fazla zaman geçiren çocuklar, dikkatsizlik, dalgınlık, çeviklik azalması, çevresinden habersiz olması nedenleriyle fiziksel yaralanmalar konusunda risk altındadırlar. Uberos ve arkadaşları (1998) çalışmalarında çocukların TV izlerken geçirdiği zaman ile kaza riski arasında ilişki bildirmişlerdir.

Bui ve Simon (2003) hastanelerin acil servislerine başvuran 2-17 yaş arası 100 çocuğun %44'ünün bir medya davranışını taklit ettiği için yaralandıklarını, bu çocukların %88'inin davranışı TV'den, %8'inin filmlerden, %2'sini ise video oyunlarından öğrendiklerini bildirmişlerdir.

P. KENDİNE ZARAR VERME RİSKİ: İNTİHAR ETME RİSKİ

Kendine yönelik zarar verme riski bulunan bir bireydeki durumdur. Bu durum, kendini suistimal etme, kendini sakat etme, intihar girişimi eylemlerinin bir ya da birkaçını içerebilir. "İntihar etme riski", kendini öldürme riski taşıyan bir bireydeki durumu tanımlar (Carpenito 2005, Birol 2000).

İntihar davranışına medyanın etkisinin olup olmadığı tartışılan bir konudur. Medya toplumu yönlendirici büyük bir güçtür ve intihar oigusunun basın-yayın organlarında yer alması öğretici özendirici, taklit davranışına yol açabilir ve ulusal intihar olayları da bundan etkilenebilir görüşünden hareketle medya ve intihar davranışı arasında bağlantı aranmıştır. Çalışmaların bir kısmı, medya da yer alan intihar haberlerinin ulusal intihar oranlarını arttırdığı yönünde ilişki bildirirken, diğer bir grup çalışma intihar oranları ile medya da sunumu arasında hiçbir ilişki saptanamadığı, bir grup çalışmada ise, kısmi destek sağlayan bulgular elde edildiği bildirilmiştir (Kaskun 2005).

Ülkemizde kitle iletişim araçlarından özellikle yazılı basın organlarında 2002 yılının Ocak ve Mayıs ayları arasında yer alan intihar, intihar girişimi ile ilgili haberlerini inceleyen bir çalışmada, haberlerin içeriğinde oldukça önemli hatalar

yapıldığı bildirilmiştir. Bunlar;

* İntihar yöntemlerinin çok ayrıntılı bir şekilde verilmesi (Örneğin; yaşadığı evin ikinci katından atladı, on beş tane uyku ilacı aldı gibi),

* İntihar eden veya intihar girişiminde bulunan bireylerin ailelerine ve arkadaşlarına bıraktıkları notların, mektup veya şiirlerin tamamen yazılı olarak verilmesi. Ayrıca, bu notlara ilişkin olarak yorumlar yapılarak bireyin intihardan başka hiçbir çaresinin olmadığı ve intiharı tek çıkış yolu olarak sunulması,

* İntihar eden veya girişimde bulunan bireylerin mutlaka bir ruhsal sorunu varmış gibi yansıtılması,

* Özellikle konu ile ilgili uzmanların intihara ilişkin çok kesin ifadeler kullanmaları ve intiharı tek bir sebebe bağlama eğilimleri,

* Bazı intihar olaylarının basında günlerce verilmesi ve ailelere yönelik tavsiyeler ve bilgiler vermek yerine aileleri suçlayıcı ifadelerle yer verilmesi olarak bildirilmiştir.

Palabıyıkçoğlu, Hovardaoğlu ve Azizoğlu (1995)'nin yapmış oldukları bir çalışmada şu belirlemeler yapılmıştır "intihar haberleri yorumsuz, dramatize edilmeden, yanlış bilgilere yol açmayan kısa bilgiler halinde, iç sayfalarda ve fotoğrafsız yer almalıdır".

SONUÇ

Medya araçlarının birçok yararı olduğu yadsınamaz. Ancak unutulmamalıdır ki çocukluk çağında görülen her görüntünün, duyulan her sesin, karşılaşılan her iyi ve kötü muamelenin muhakkak ileriki yıllarda bir yansıması olacaktır. Bu nedenle medya araçları eğitim amaçlı olarak kullanılmalı, eğlence amaçlı ise belli sınırlarda kullanılmalıdır. Özellikle anne-babalar, aile olarak birlikte izledikleri programlar konusunda oldukça seçici davranmalıdır. Ülkemizde henüz tam olarak bilincine varılamayan "medya okur-yazarlığı" kavramını kazanmak ve çocuklarımıza kazandırmak gereklidir.

KAYNAKÇA

1. American Academy Of Pediatric (AAP) Committee On Public Education (1999). **Media Education. Pediatrics**, 104: 341-343.
2. American Academy Of Pediatric (AAP) Committee On Public Education (2001a). **Media Violence. Pediatrics**, 108: 1222-1226.
3. American Academy Of Pediatric (AAP) Committee On Public Education (2001b). **Sexuality, Contraception, And The Media. Pediatrics**. 107: 191-194.
4. Andersen, RE., Crespo, C.J., Bartlett, S.J., Cheskin, L.J., Pratt, M. (1998). Relationship Of Physical Activity And Television Watching With Body Weight And Level Of Fatness Among Children. **Journal Of The American Medical Association**. 279(12): 938-42.
5. Atay, M., Öncü, E. (2003). Elektronik Bakıcı: TV. **Çocuk Çocuk Dergisi**, 27: 14-17.
6. Austin, EW., Pinkleton, BE. Fujioka Y. (2000). Effects On Adolescents' Use Of Alcohol The Role Of Interpretation Processes And Parental Discussion In **The Media's. Pediatrics**, 105: 343-349.
7. Batmaz V., Aksoy A. (1995) **Türkiye'de TV ve Aile**. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
8. Birol, L. (2000). **Hemşirelik Süreci Hemşirelik Bakımında Sistematik Yaklaşım**, Genişletilmiş 4. Baskı, Bozyaka Matbaacılık, İzmir.
9. Bui, TT., Simon, HK. (2003). Wrestling With Reality: Are Pediatric Injuries Related To **Media Violence Academic Emergency Medicine**, 10(5), 442.
10. Bulgu, N. (1995). Kitle İletişim Araçlarının Toplumsal Yapıya Olumsuz Etkileri Ve Sapma Davranışları. H.Ü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
11. Can, Ö. (2003). Çocuk Ve Gençlik Edebiyatının Eğitimdeki Yeri Ve Önemi. Süleyman Demirel Üniversitesi - **FEF Sosyal Bilimler Dergisi**, 8: 149
12. Carpenito, L.J. (2005). Çev. Firdevs Carpenito. **Hemşirelik Tanıları El Kitabı**, 10. Baskı, Nobel Kitabevi, İstanbul.
13. Ceylan, PM., Demirbağ, AE., Çiftçi, A. (2005). Müzik Videolarındaki Müstehcenliğin 7-12 Yaş Çocuklar Üzerindeki Etkisi. **Türkiye Klinikleri**, 25(2): 213-220.
14. Earles, KA., Alexander, R., Johnson, M., Liverpool, J., Mcghee, M.(2002). **Media Influences On Children And Adolescents:Violence And Sex. Journal Of National Medical Association**, 94: 797-802. http://gateway.proquest.com/openurl?ctx_ver=z39.88-2003&res_id=xri:pqd&rft_val_fmt=ori:fmt:kev:mtx:journal&genre=article&rft_id=xri:pqd:did=000000229495381
15. Field, AE., Austin, SB., et al. (2005) "Exposure To The Mass Media, Body Shape Concerns, And Use Of Supplements To Improve Weight And Shape Among Male And Female Adolescents" **Pediatrics**, 116: 214-220
16. Field, AE., Camargo, CA., Taylor, CB. et al (2001) "Peer, Parent, And Media influences On The Development Of Weight Concerns And Frequent Dieting Among Preadolescent And Adolescent Girls And Boys" **Pediatrics**, 107: 54-60

17. Flavell, JH. (1986) The Development Of Children's Knowledge About The Appear-Ance- Reality Distinction. **American Psychologist**;41:418-425.
18. Günindi Ersöz, A. "Popüler Kültür Ürünlerinden Müzik Videolarının Gençler Üzerindeki Olumsuz Etkileri" <http://Aile.Gov.Tr/Ailet2/Kultur.Htm>
19. Harrison, K., Cantor, J., (1997) The Relationship Between Media Consumption And Eating Disorders. **Journal of Communication**, 47: 40.
20. Healy, JM. (2003) Understanding TV's Effects On The Developing Brain, American Academy Of Pediatrics http://www.aap.org/advocacy/chm_98nws.htm
21. Johnson, JG., Cohen, P., Smailes, E.M., Kasen, S., Brook, J.S. (2002) Television Viewing And Aggressive Behavior During Adolescence And Adulthood". *Science*; 295 (5564): 2468 - 2471 <http://www.sciencemag.org/cgi/content/full/295/5564/2468/dc1>
22. Kaskun, A., Öztunç, S. (2005) Çocuk, Televizyon Ve Şiddet. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi <http://ilef.ankara.edu.tr>
23. Kayhan, F. (1994) Beslenme Eğitimi Alan Ve Almayan İlkokul Öğrencilerinin TV Reklamlarından Etkilenme Durumları. E.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
24. Kraut, R. (2004) Human Computer Interaction Institute <http://homenet.hcii.cs.cmu.edu/progress/research.html>
25. Martínez-González, MA., Gual, P., Lahortiga, F., et al (2003) Parental Factors, Mass Media Influences, And The Onset Of Eating Disorders In A Prospective Population-Based Cohort. **Pediatrics**, 111: 315-320.
26. Mediascape Raporları: **Türkiye'de Medya** (2000) BYAUM Ankara Üniversitesi Basın Yayın Araştırma Uygulama Merkezi, Ankara.
27. Oskay, Ü. (1994) "İletişim Çağı İnsanın Sorunu: İletişimsizlik!"; **Bilim ve Teknik**, 315:40-46.
28. Owens, J., Maxim, R., McGuinn, M., et al. (1999) **Television Viewing Habits And Sleep Disturbance In School Children**. **Pediatrics**, 104(3): <http://www.pediatrics.org/cgi/content/full/104/3/e27>
29. Özcan, A. (2005) **Televizyon Ve Otizm**. <http://www.tumofftv.tuketici.org/2005-06.htm>
30. Özdiker, C. (2003) TV Yayınlarında Cinsellik, Müstehcenlik, Erotizm Ve Pornografi, <http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-8.htm>
31. Özdiker, C. (2004) Televizyonda Mafya Tiplerleri. + <http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-5.htm>
32. Özkan, R. (2004) Televizyonun Eğitimdeki Yeri Ve Televizyon Dizilerinde Verilmek İstlenen Mesaj. Millî Eğitim **Eğitim-Kültür-Sanat Dergisi**, 162 <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/162/ozkan.htm>
33. Palabıykoğlu, R., Azizoğlu, S., Hovardaoğlu, S. (1995) Gazetelerde Yayınlanan İntihar Haberlerine İlişkin Tutumlar. **Psikiyatri, Psikoloji, Psikofar-makoloji (3P) Dergisi**:15-20.
34. Rich, M., Bar-On, M. (2001) "Child Health in The Information Age: Media Education Of Pediatricians" **Pediatrics**, 107: 156-162.
35. Rigel, N. (1996) Haberin Gizli Tüketicisi Çocuk. **Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı**; 11: 561-592.
36. Robinson, TN., Hammer, LD., Killen, JD., et al. (1993) Does Television Viewing Increase Obesity And Reduce Physical Activity? Cross-Sectional And Longitudinal Analyses Among Adolescent Girls. **Pediatrics**; 91: 273-280
37. Silvern, SB., Williamson, PA. (1987) The Effects Of Video Game Play On Young Children's Aggression, Fantasy, And Prosocial Behavior. **Journal of Applied Developmental Psychology**; 8: 453-462.
38. Singer MI, Slovak K, Frierson T, York P. (1998) Viewing Preferences, Symptoms of Psychological Trauma, And Violent Behaviors Among Children Who Watch Television. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*; 37: 1041-1048.
39. Stice E, Schupak-Neuberg E, Show HE. (1994) Relation Of Media Exposure To Eating Disorder Symptomatology: An Examination Of Mediating Mechanisms. **Journal of Abnormal Psychology**; 103(4):836-40.
40. Stice E, Show HE. (1994) Adverse Effects Of The Media Portrayed Thin-Ideal On Women And Linkages To Bulimic Symptomatology. **Journal of social and clinical psychology**; 13: 288-308.
41. Strasburger VC, Donnerstein E (1999) "Children, Adolescents, And The Media: **Issues And Solutions**" **Pediatrics**; 103: 129-139.
42. Strasburger VC. (1997) "Sex, Drugs, Rock'n'roll" and The Media: Are The Media Responsible For Adolescent Behavior? **Adolescent Medicine**; 8: 403-414.
43. Şirin M.R. (2003) TV, Şiddet İçerikli Haber Öyküleri Ve Çocuk. **Çocuk Forumu**; 6(1): 60-67.
44. T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1994) Televizyon ve Aile. <http://www.aile.gov.tr>
45. T.C. Radyo Televizyon Üst Kurulu <http://www.rtuk.gov.tr>
46. Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük** <http://www.tdk.gov.tr>
47. Uberos J., Gomez A., Munoz A., Molina A., Galdo G., Perez F.J. (1998) "Television And Childhood Injuries: Is There A Connection?" **Archives Of Pediatrics And Adolescent Medicine**; 152: 712-14.
48. Ünalın Ş. (2005) Medya ve Kültür Değişmesi <http://www.ilkadimdergisi.com/140/kapak-sukru.htm>
49. Wright JC, Huston AC, Reitz AL, Pieymat S. (1994) Young Children's Perceptions of Television Reality: Determinants and Developmental Differences. **Developmental Psychology**; 30:229-239.
50. Yalın A., (1998) Televizyondaki Şiddet ve Müstehcenliğin Çocuk ve Aile Üzerindeki Etkisi, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.